

Hur får vi en bättre arbetsmiljö i byggsektorn?

Att leda byggprojekt — Sammanfattning av en rapport från arbetsmiljöbyrån

Inledning

I EU börjar man nu i allt högre grad att erkänna att arbetsmiljönormerna i byggbranschen måste förbättras. Varje år mister omkring 1 300 arbetstagare livet, 800 000 skadas och oräkneliga andra lider av ohälsa (!). Det mänskliga lidande som orsakas av olyckor och ohälsa är ett mycket stort bekymmer för samtliga inblandade och de ekonomiska förlusterna är avsevärda.

Det borde vara självklart för alla att säkerhet, hälsa och välfärd skall ha högsta prioritet i byggbranschen.

År 2004 ägnas Europeiska arbetsmiljöveckan åt byggsektorn. Arbetsmiljöbyrån har från olika håll i Europa samlat in exempel på åtgärder som satts in för att åstadkomma bättre arbetsmiljönormer. Rapporten speglar arbetsmiljönormerna i byggindustrin och visar vad som med effektiva insatser kan göras för att förbättra dessa normer.

Lagstiftning

Rådets direktiv 92/57/EEG belyser den samordning som krävs mellan olika parter under projekterings- och planeringsarbetet och under byggfasen.

- ✓ Byggherren eller dennes ställföreträdare skall utse en eller flera samordnare för arbetsmiljöfrågor.
- ✓ Byggherren eller dennes företrädare skall se till att en arbetsmiljöplan upprättas innan byggfasen inleds.
- ✓ Byggherrens ställföreträdare eller, om så är lämpligt, byggherren, skall väga in hälso- och säkerhetsrisker i projekteringen och planeringen.
- ✓ Under byggfasen skall samordnaren(na) se till att riskerna hanteras korrekt och att arbetsmiljöplanen beaktas. Samarbete mellan arbetsgivare när det gäller säkerhet och hälsa skall tillämpas och rutinerna övervakas.

Sexton insatser som genomförts i olika länder i Europa valdes ut. I rapporten presenteras de i följande grupper, beroende på när de satts in.

- ✓ Projekterings- och planeringsfasen
- ✓ Byggfasen
- ✓ Fasen efter byggandet, dvs. underhållsfasen.

Åtgärderna är emellertid sådana att de kan sättas in när som helst under projektets gång.

1. Projekteringsfasen

Byggherren

Byggherrens beslut avgör hur arbetsmiljönormerna under ett byggprojekt ser ut. Det är i det skedet som ett projekts hela arbetsmiljöklimate etableras. För att ett kontrakt skall tilldelas skall det vara ekonomiskt fördelaktigt, vilket innebär att resultatet skall överensstämma med målet, användarens behov skall uppfyllas och att det hela tiden skall råda balans mellan kvalitet och kostnader. Det är mycket viktigt att man väljer kompetenta entreprenörer som både kan utföra arbetet väl och hantera arbetsmiljöfrågorna.

Planering

Planeringsprocessen måste få tillräckligt med tid. Projektplaneraren, samordnaren för arbetsmiljöfrågorna och entreprenören skall utses så snart som möjligt. På så vis kan de diskutera projektets utformning och se till att specifikationerna och tidtabellen blir så säkra, och utan hälsorisker, som omständigheterna medger. De måste också diskutera hur projektet skall genomföras. Faror skall i möjligaste mån elimineras, och risker från faror som inte kan elimineras skall reduceras. Om de risker som kvarstår är betydande skall information ges om dessa. Det är ofta värdefullt att entreprenören och projektplaneraren har kontakt med varandra under planeringsarbetet.

(!) Eurostat, ESAW 1999.

Samordning mellan huvudaktörerna: "Samverkan för byggsäkerhet", Irland

Enligt en irländsk studie av dödsolyckor hade åtminstone 25 % av dem en direkt koppling till fasen före själva byggandet. I projektet ingår att man upprättar ett register över behöriga ställföreträdande byggherrar för projekteringsfasen (*Project Supervisors Design Stage – PSDS*). I irländsk lag spelar de en viktig roll, eftersom deras uppgift är att kontrollera projektutformningen för att riskerna under byggfasen skall kunna minimeras.

Eliminera riskerna på ritbordet — Förenade kungariket

Nya byggnader har ofta en stomme av stål. Vid byggandet måste stålbalkar och stålpelare lyftas med kran och sättas på plats. Ofta sker det med hjälp av lyftband som slås runt stålet som därefter lyfts. Det finns risk för att stålet glider ur banden och faller ner. Borrar man däremot hål i stålelementen, kan lyftshacklar användas och risken elimineras.

2. Byggfasen

För goda arbetsmiljönormer under byggfasen krävs god ledning. Bygglidarna måste se till att arbetet planeras, organiseras, kontrolleras, övervakas och revideras för att arbetsmiljönormerna skall hålla en hög nivå. Samtliga personer som deltar i arbetet skall vara utbildade och kompetenta. Arbetstagarna skall rådfrågas i arbetsmiljöfrågor, och samordning skall ske mellan de olika arbetsgivare som utför arbetet.

Utbildning — Grekland, Irland, Nederländerna

För att ett byggprojekt skall genomföras väl måste samtliga personer, även ledarna, vara utbildade och kompetenta att utföra sina uppgifter. Utbildning hjälper människor att skaffa sig färdigheter, kunskaper och rätt inställning för att utföra sitt arbete väl och utan risk för sin egen och andras säkerhet och hälsa. Det finns flera projekt som visar hur viktigt det är med utbildning, t.ex. motorvägsprojektet i Grekland mellan Egantia och Odos, den obligatoriska "Safe Pass"-utbildningen i Irland och det företagsledningssystem som används av Mourik i Nederländerna.

Övervakning och samråd med arbetstagarna — Finland

 Metoden för observation av säkerheten introducerades i Finland 1992 för att mäta säkerhetsnivån på byggplatserna. Mätningen går till så att man gör en rundtur på byggplatsen och skriver in iakttagelser om korrekta/felaktiga rutiner på ett inspektionsblad. De olika aspekter som undersöktes var bl.a. arbetsvanor, byggnadsställningar och stegar, maskiner och utrustning, skydd mot fall, elektricitet och belysning, samt ordning och reda. På den byggplats som användes för demonstrationen visade sig metoden vara både praktisk att använda och effektiv. En viktig faktor i systemet är att den genomförs av arbetsledare och arbetstagare gemensamt.

3. Fasen efter byggandet, dvs. underhållsfasen

Samtliga nya byggnader bör vara konstruerade så att underhållsarbetet blir säkert. Befintliga byggnader kan ha konstruerats utan tanke på säkert underhåll. I samtliga fall gäller samma principer för arbetsmiljön som under byggfasen. Information från byggherren om strukturen är viktig. En ytterligare faktor som kanske behöver tas med i beräkningen är att andra personer än arbetstagare kan vara närvarande och beröras av underhållsarbetet.

Underhållsarbete i lokaler där människor arbetar — Italien

Arbeten utfördes i vissa delar av ett gammalt munkkloster som nu används som bibliotek, museum och galleri. För att installera säkerhets- och belysningsutrustning måste ett omfattande byggarbete utföras. Andra personer, som inte hade något med detta arbete att göra, kunde inte utestängas från byggområdet. Företaget Quasco utarbetade säkerhets- och samordningsplanen för projektet och agerade som arbetsmiljösamordnare under byggfasen. Företaget såg till att skyddsåtgärderna täckte samtliga personer som var utsatta för risker. Quasco definierade också säkerhetsåtgärder som skulle kunna vara användbara vid framtida underhållsarbeten.

Ytterligare upplysningar

Rapporten finns i oavkortat skick på engelska på arbetsmiljöbyråns webbplats <http://agency.osha.eu.int/publications/reports/> och kan laddas ner gratis.

Den tryckta rapporten med titeln *Achieving better safety and health in construction*, Europeiska arbetsmiljöbyrån, 2003, ISBN 92-9191-073-2, kan beställas från Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer i Luxemburg (<http://publications.eu.int>) eller från de lokala försäljningsställena. Priset är 25 euro (exklusive moms). Detta faktablad finns på alla EU-språk på <http://osha.eu.int/ew2004>.

Europeiska arbetsmiljöbyrån

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao

Tfn (34) 944 79 43 60, fax (34) 944 79 43 83

information@osha.eu.int